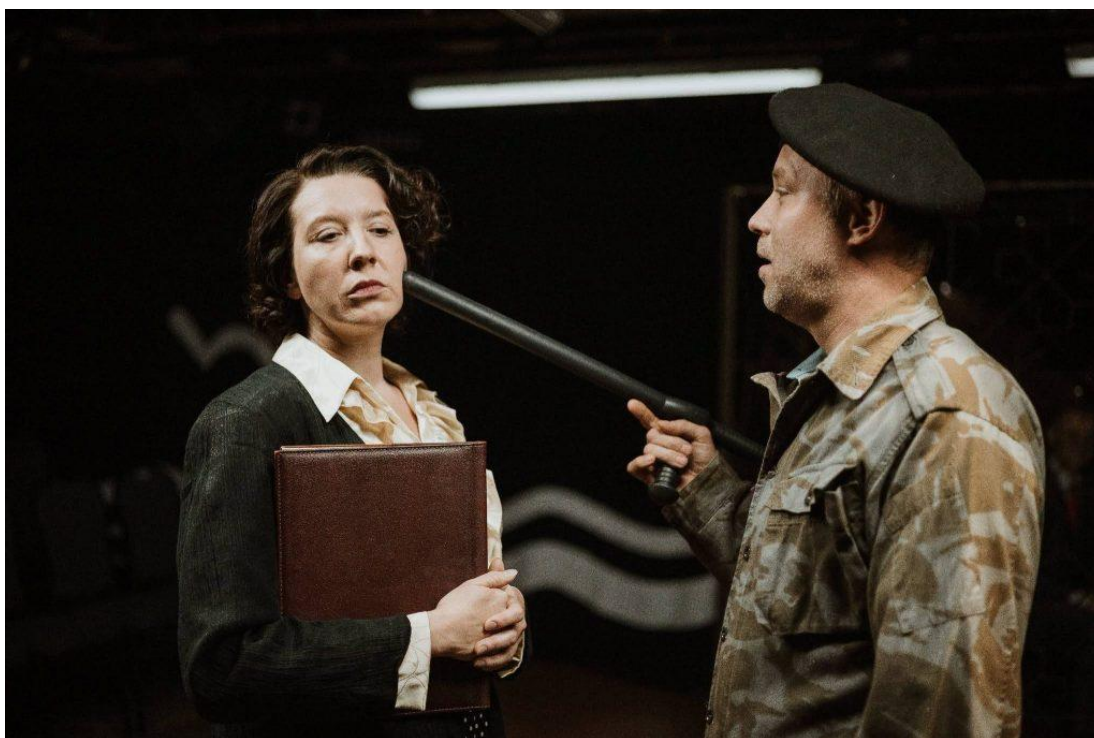

Marija Bērziņa, Ainārs Ančevskis izrādē “Principiāla nostāja” // Foto – Matīss Markovskis
29. septembris 2026 **KRODERS.LV**

Idejas nešauj un nespridzina

Īsviedokļi par Latvijas Nacionālā teātra izrādi

“Principiāla nostāja” Roberta Daubura režijā

Rute Priedulāja

LKA BSP "Starpkultūru sakari starp Latviju un Vāciju" studente

Sprādziena centrā

“Tā pat filmās nenotiek!” kliedz Raimonds, jauniešs, kas retrospektīvi mēģina izsekot Latvijas neatkarības atjaunošanas notikumu virpulim, kurā Alfrēda Rubika vadībā OMON spridzina pieminekļus un uzbrūk iedzīvotājiem, un ielaužas prokuratūrā, un vēl. Pastāvīgs saspringums un neziņa, taču zināšana diez ko nepalīdzētu, jo viss var izvērsties kājām gaisā – vai pat bez kājām – dažu minūšu laikā. Bet izmeklētāja Rita Aksenoka un Latvijas Sociālistiskās partijas priekšsēdētājs Alfrēds Rubiks stāv stabili, katrs savā pusē, un starp viņiem sprēgā klusas, bet ne mazāk asas dzirksteles kā neskaitāmajos sprādzienos.

Roberta Daubura un Jāņa Joņeva triloģijas otrā daļa “Principiāla nostāja” Latvijas Nacionālā teātra Jaunajā zālē neļauj atslābt ne mirkli. Telpa ir izpletusies arī blakus un aiz skatītājiem, radot sajūtu, ka esam notikumu centrā. No jebkuras puses var parādīties kāds Lienītes Slišānes trauksmaino gaismu apspīdēts omonietis, ko hameleoniski atveido Ainārs Ančevskis un Romāns Bargais. Kliegzieni, sprādzieni un ķēžu sitienu skaņas ir visapkārt un uzbrūk neparedzēti. Scenogrāfs Kristians Brekte gleznojis ar lielu otu – plaši vienkrāsaini laukumi ar mazām simboliskām detaļām trāpīgi uzsver principu noteiktību. Monumentalitāte un vēriens jūtams arī Tomasa Anča mūzikā, kas vieš biedējošu noslēpumainību, atgādinot krimināltrillera filmas. Jāņa Joņeva dramaturģijā netrūkst it nekā – līdzās spriedzei un nežēlībai ir asprātība, sirsnība un puķes kā cerības un pašāvēības simbols.

Izrādes nerimstošā dinamiskuma kontrasts ir Marijas Bērziņas Ritas Aksenokas un Ulda Anžes Alfrēda Rubika dialogu nesalaužamā nosvērtība. Divdesmit gadi, kas izmeklētāju šķir no triloģijas pirmās daļas, padarījuši viņu pašironiskāku. Jaunības kategorisms ir mazinājies, viņa spēj paskatīties uz sevi no malas. Bet bezierunu cīņa par taisnīgumu un gādīgais atbalsts – Aināra Ančevska atveidotais vīrs Gunārs nekur nav zudis. Taču Alfrēda Rubika bīstami mierīgais smaids, psihopātiskais pedantisms un viegli paaugstinātā balss rieb j līdz kaulam. Viņš neatzīst par noziegumu it neko no padarītā. “Es tikai mēģinu glābt šo valsti,” saka viens. “Es arī,” atbild otrs, un tas visprecīzāk atspoguļo ideju cīņu, kas starp viņiem norisinās. Atkāpšanās no sociālisma ideāliem Rubikam nozīmētu visas viņa dzīves veltīgumu, bet taisnīgs sods noziedzniekiem ir Aksenokas darba pamatprincips un dzinulis. Pēc garas nopratināšanas Rubiks sodu saņem. Bet kā vienīgais no visiem iesaistītajiem. Tikmēr omonieši promejot saka: “Gaidiet, mēs atgriezīsimies.”

“Principiāla nostāja” precīzi piezemējas vēlēšanu laikā. Ir jāredz, lai neaizmirstu. Un jāiet balsot, lai nepieļautu.

Alfrēds Rubiks – Uldis Anže // Foto – Matiss Markovskis

Luīze Šnore

LKA Drāmas un teksta studiju BSP studente

Intelektuāls duelis

Režisora Roberta Daubura un dramaturga Jāņa Joņeva izmeklētājai Ritai Aksenokai veltītās triloģijas otrajā daļā ar nosaukumu “Principiāla nostāja” Latvijas Nacionālā teātra Jaunajā zālē autori pretstata divus nopietnus spēlētājus ar nelokāmu pārliecību – jau iepazīto Aksenokas kundzi Marijas Bērziņas cilvēciskā, vienlaikus lietišķi stingrā atveidojumā un pārliecināto komunistu Alfrēdu Rubiku Ulda Anžes bezkaunīgi liekulīgajā tēlā. Iestudējumā vairākas lomas uzticētas gan Aināram Ančevskim, primāri iemiesojot gādīgo Ritas vīru Gunāru, gan Romānam Bargajam, pārstāvēt sabiedrības balsi un daudzkārt ciešot netaisnības vārdā. Starp Bērziņas un Anžes varoņiem risinās intelektuāls duelis, abiem aktieriem prasmīgi atveidojot nelokāmos pretpolus, savukārt Ančevskim un Bargajam uzticēta dinamiska lomu un pozīciju maiņa, ar kuru viņi tiek galā tikpat meistarīgi.

Baismīgie un traģiskie deviņdesmito gadu sākuma notikumi, kuros lielākoties iesaistīta OMON vienība, sākotnēji tiek rādīti kā atsevišķi gadījumi, bet ātri uzaudzē spriedzi līdz trauksmes līmenim – grand sprādzieni, svilpj lodes, upuru skaits kļūst arvien

lielāks, zāli pārņem neomulīga noskaņa. Nemiera radišanā nozīme ir Tomasa Anča muzikālajam noformējumam, kas no neciešamas džinkstoņas un cūku rukšķēšanai sniedzas līdz episkam, it kā briesmas akumulējošam skaņdarbam. Saspringums ietverts arī Lienītes Slišānes veidotajā ritmiskajā, pulsējošajā gaismu partitūras tempā un nejūtīgi vēsajās dienasgaismas lampās, kam pretstatā ir Aksenoku māju siltā noskaņa.

Izrādes vizuālajā tēlā turpināta sadarbība ar mākslinieku Kristianu Brekti, kurš kā galveno scenogrāfijas elementu izvēlējies stilizētu metāla būri, ieslodzījuma kameru ar Gorbačovam raksturīgo sārto pleķi uz vienas no restu daļām. Aktieriem piemeklētie kostīmi, televizors un ar segu apklātais dīvāns – arī šīs ārējā tēla daļas precīzi ataino deviņdesmito realitāti. Nelielajos ekrānos vērojamas Brektes un video mākslinieka Toma Zeļģa veidotas ironiskas parafrāzes par galveno komunistu un drīzāk trāpīgi salikumi, piemēram, “Gulbīšu dejā” sastājušās balerīnas vienā kolāžā ar fotogrāfiju no barikāžu smagākajā naktī cietušās Iekšlietu ministrijas ēkas.

Atsaucoties uz režisora rakstīto iestudējuma programmiņā, jāatzīst, ka pirmās daļas (“Ko var cilvēks”, Aktieru zāle, 2025) pieredze lieti noderējusi, lai šajā darbā sasniegtu mākslinieciski pārliecinošāku, emocionāli iedarbīgāku rezultātu (un, godīgi sakot, arī traumējošāku – vairāki skatītāji pēc pirmā cēliena zālē neatgriezās). Aksenokas kundze noslēgumā min, ka mums viss vēl ir priekšā. Pēc izrādes šķērsojot Bastejkalnu, uz mirkli piezogas nospiedoša sajūta. Atliek vien dzīvot tā, lai vēsture tomēr pārkāpj likumsakarību un neatkārtojas.